

Eläinten symbolinen arvo Suomen maalaustaiteessa

Joni Ahonen

Opinnäytetyö

Tampereen ammattikorkeakoulu

Kuvataiteen koulutusohjelma

18.12.2015

Tiivistelmä

Käsittelen tutkielmassani eläinten symbolista arvoa Suomen kuvataiteessa ja niiden roolia ihmisten rinnalla. Tutkimukseni lähtökohtana on vanhempieni elämäntyö pientilallisina, joka toimi *Reporanka*-nimisen lopputyönäyttelyni aiheena. Näyttelyä varten toteutin jokaisesta tilamme lehmästä muotokuvamaalaukset, joiden keskelle oli pyhitetty alttarimaisesti suuri maalaus vanhemmistani. Halusin näyttelyllä tuoda esille sitä kuinka jokainen lehmä on erityinen yksilö, joilla on suuri rooli vanhempieni elämässä. Vanhempieni suhtautuminen lehtiin sai minut kiinnostumaan kuinka eläimiä on personoitu erilaisiksi henkilöhahmoiksi, joilla on mitattu arvoa, mahtia, valtaa ja rakkautta. Tutkin miten Suomen taidehistoriassa eläimet ovat saaneet kukin oman roolinsa, joilla on kuvastettu mahtisukuja ja jopa kokonaisia valtioita.

Abstract

In my thesis I discuss the symbolic value of animals in the Finnish fine arts and their role by humans' side. The starting point of my study is in the life work of my parents as farmers, which was also the subject of my final project *Dog-tired*. For the exhibition I made portraits of all the cows living on our farm and surrounded a large altarpiece-style painting of my parents with them. I wanted to show each cow as a unique individual with an important role in my parent's life. My parent's attitudes towards these cows made me interested in the personalization of animals as characters that have been used to measure esteem, power, authority and love. I study how animals have been given their own roles of representing powerful families and even states during the course of the Finnish art history.

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
2. Kosketus luontoon ja sitä asuttaviin olentoihin.....	2
3. Eläinten kuvaaminen maalaustaiteessa.....	3
4. Kaksi eri eläintaiteilijaa, kaksi eri eläinmaailmaa.....	4
5. Eläinsymboliikka suomalaisessa maalaustaiteessa.....	6
5.1 Eläinten ikuistajat tänään.....	9
6. Lopputyö Kotitila – Homestead.....	12
6.1 Lopputyön prosessi.....	14
6.2 Pala Rantasalmen maaseutua Taidekeskus Haiharassa.....	15
7. Päätelmät.....	18
8. Lähteet.....	19

1. Johdanto

Minua kiinnostaa tutkia kuinka asioita ja ihmisiä on vuosisatojen ajan ikuistettu. Miksi joku on saanut luvan olla eniten esillä ja kenet on esitetty pyhimyksen tai erilaisina voiman symboleina? Ihmisten kohdalla vastaus on varsin helppo, sillä korkeassa asemassa olleet - ja olevat - ovat niitä henkilöitä joiden maalauksia näemme museoissa, virastotaloissa ja kouluissa. Esimerkiksi koulujen käytävillä voi olla muotokuvia rehtoreista tai oppilaitoksen perustajista. Ihmisten asema on suuri peruste miksi heitä muistetaan. Heidän henkilöihhahmonsansa nivotaan vahvasti historiallisesti merkittäviin tapahtumiin, jotka toimivat inspiroivina esimerkkeinä tuleville jälkipolville. Olen siitä syystä kiinnostunut tutkimaan miksi eläimiä on ikuistettu, koska ne eivät ole yhteiskunnan jäseniä.

Vanhempani ovat pientilallisia, jotka ovat kasvattaneet yli 35 vuotta lemmiä. Tilamme jokaisella kahdellakymmenellä lehmällä on nimet ja lempinimet. Elin lapsuuteeni ja nuoruuteeni tässä maailmassa, jossa kotitilan lehmät olivat vanhemmilleni henkilöihhahmoja, joiden kanssa he viettivät todellisuudessa enemmän aikaa kuin meidän lapsien. Kiinnostavan kontrastin vanhempieni pientilaan antaa aivan naapurissamme asuva suurtilallinen, joilla on yli kahdensadan lehmän navetta. Tilalla eläimet ovat yhtä suurta massaa. Ero vanhempieni yksilöllisesti nimettyihin lemmiin on suuri. Koko ajan suurenevissa tiloissa eläimet ovat numeroita kaavioilla, joiden tärkein tehtävä on tuottaa koko ajan enemmän ja enemmän. Pientiloilla kotieläimet ovat kuin lemmikkejä kasvatilleen, joille saatetaan antaa lempinimiä niiden persoonallisuuksien mukaan. Myös niiden yksilöllisiin tarpeisiin voidaan paremmin kiinnittää huomiota kuin suuren lauman. Asiaa voisi verrata kotikonnuillani esimerkiksi pienien kyläkoulujen lakkauttamiseen viime vuosikymmenellä. Tämä on pakottanut suurempien luokkakokojen kasvattamiseen, joissa ei voida kiinnittää enää niin paljon huomiota yksilön tarpeisiin. Näiden kokemusten pohjalta aloin pohtia miten eläinten symbolinen arvo esitetään taiteessa. Olen rajannut aiheekseni Suomen maalaustaiteen, jossa otan huomioon eri merkittäviä tekijöitä ja tapahtumia historian varrelta. Olen päätenyt tähän tutkimuskysymykseen vanhempieni elämäntyön kautta.

Taide tarkoittaa minulle jonkin asian erityistä huomioimista, joka halutaan ikuistaa. Yleensä tällaisille asioille annetaan paljon symbolista arvoa, joka syntyy liittämällä niihin uskomuksia ja tarinoita. Olen kiinnostunut tutkimaan kuinka eläimet ovat saaneet tietyn statuksen, joilla on merkittävä osuutensa Suomen kansallisromantiikassa. Kansallisromantiikassa luodaan arvostavaa kuvaa kansallisraateista myyteistä ja runoista, joista useat merkittävät taiteilijat ovat ammentaneet inspiraatiota teoksiinsa. Pohdin vanhempieni arvostavasta suhtautumisesta kotitilamme lemmiin yksilöllisinä persoonina kuinka arvostus ilmenee Suomen maalaustaiteessa. Käsitellen tutkimustekstissäni yleensä kuinka eläimiin on liitetty tiettyjä uskomuksia kansantarujen kuten Kalevalan pohjalta, koska on se toiminut suurena innoittajana esimerkiksi taiteilija Akseli Gallen-Kallelalle. Huomioin tekstissäni myös mahdollisesti ulkomailta syntyneiden vaikutelmien kautta tapaa katsoa eläinkuvia ja tekijöiden näkemyksiä, kun heidän teoksiaan on esitetty Suomessa. Tutkin historiallisesti merkittäviä taiteilijoita ja nykypäivänä vaikuttavia tekijöitä sekä miten tapa esittää eläimet taiteessa muuttunut mahdollisesti vuosien varrella, ja vaikuttavatko kansantarut ja myytit edelleen suuresti taiteilijoiden ja katsojien tapaan tulkita eläinten kuvia taiteessa.

2. Kosketus luontoon ja sitä asuttaviin olentoihin

Suomen kansa vanhastaan purki ilonsa luontoon, hautasi surunsa metsään tai jakoi ne eläinystävien kesken mutta jakoi myös myötätuntoa näille

(Hyvärinen 1992, 4)

Osmo Rauhala pohti YLE:n luontoradiossa (2012) syytä sille miksi esimerkiksi luolaihmiset ikuistivat hirvien ja muiden eläinten kuvia luolien seinille, vaikka heillä olisi ollut taitoa kuvata muitakin kohteita, kuten esimerkiksi perheenjäseniään. Eläinten nostaminen ikuistettavien kohteiden joukkoon on kiinnostavaa mielestäni, koska eläimet eivät ole henkilöahmoja, jotka olisivat tehneet suuria tekoja tai olleet ihmisten johtajia. Ihmiset ovat itse luoneet niistä symboleja tai jopa jumalia. Miksi eläimiä haluttiin alun perin ikuistaa, olivatko ne aikansa statussymboleja yhdessä samassa kuvassa ihmisten kanssa, kuten vaikkapa urheiluautot tai kultakellot ranteissa nykyisin? Mikä on vaikuttanut siihen, että osalle eläimistä on luotu vahva henkilöahmon rooli? Vastaukset usein löytyvät suoraan teoksista niiden tavasta romantisoida ja sitoa itsensä tiukasti omaan aikaansa, joissa eläimet kuvastivat ihmisten sen hetkisiä tunteuksia.

Suomen luonto on ollut suurimpia inspiraationlähteitä monille taiteilijoille, joka näkyy vahvasti niin kansallisromanttisissa taruissa kuin niitä kuvaavissa maalauksissa. Miina Äkkijyrkän kunnioitus lehmää kohtaan on selvää hänen monumenttimaisista peltilehmistä sekä tietenkin piirroksellisista maalauksista. Erityinen suhde luontoon ja eläimiin pohjaavat nykyeläinmaalareiden menneisyydestä, heidän varhaisista lapsuuden kokemuksistaan. Äkkijyrkkä tunsi itsensä hyvin erilaiseksi pienenä, että hakeutui aina vapaaehtoisesti erilleen toisista, metsään, heinälatoihin, lehmien kylkiin laitumelle ja navettaan (Heinimäki 2009, 73).

Maalaustaiteessa eläimet ovat yleensä tavalla tai toisella nostettu henkilöahmon tai suurta arvostusta herättävään rooliin. Harvoin näkee kuvaa, jossa jokin eläin olisi kuvattu surkeassa asemassa kuten ihmisiä sotaa ja sortoa ja kuvaavissa teoksissa. Mielenkiintoista on tutkia ihmisten ja eläinten välille luotua yhteyttä, joka on monissa eläinaiheissa kuvissa toiminut suurena inspiraationlähteenä tekijöilleen. Ihmisen ja eläimen välinen yhteys toimi lähtökohtana esimerkiksi Per Maning taidenäyttelylle *A Man Does Things*, joka toteutettiin Espoon modernin taiteen museoon vuonna 2013. Tässä näyttelyssä hän kertoo tarinaa siitä kuinka hankki keski-ikäisenä sairaan koiranpennun, Leon, jonka kanssa halusi viettää mahdollisimman paljon aikaa. Hän alkoi kuvaamaan tätä, sekä myös muita eläimiä, joihin hän kykeni mielestään saamaan yhteyden. Näin syntyi ainutlaatuinen dokumentti ihmisen ja eläimen ystävyydestä. Kyseisestä näyttelystä Taidelehti (Rautio 2013) on pohtinut miten näyttelyssä päästään siihen hetkeen missä eläin ja ihminen ovat samassa tilassa ja kumpikin tahollaan rekisteröivät toisen olemassaolon. Näyttelyssä pohditaan siis yksioollisuutta ja yhteyttä, joka syntyy erityisestä suhteesta johonkin aiheeseen, tässä tapauksessa eläimiin. Inhimillisesti käyttäytyvä eläin tekee meihin vaikutuksen ja saa meidän tuntemaan itsemme erityisiksi (Marsh 1990, 148).

3. Eläinten kuvaaminen maalaustaiteessa

Eläinten rooli on usein ollut hyvin merkittävä maalauksissa, jotka sijoittuvat historiassa epävakaisiin poliittisiin aikoihin. Edward Iston maalaus, *Hyökkäys* (1899), on erinomainen esimerkki eläimen nostamisesta voimakkaasti symboliksi, joka kuvaa kokonaista kansaa. Iston teos oli aikansa poliittinen protesti-ilmaus. Se esitti symbolisesti Venäjän kaksipäisenä kotkan hahmossa riistämässä Suomi-neidolta Suomen omaa lakikirjaa. Teoksesta tuli heti sen valmistuttua merkittävä osa venäläistämistä vastaan kohdistettua protestia (Luostarinen 2012).

Eläinhahmoilla on kaikissa kulttuureissa ja uskonnoissa ollut suuri symbolinen merkitys. Eläinkunnasta on haettu kuvallista kantavuutta myös monille kansallisaatteille ja -symboleille. Suomalaiset kansalliseläimet joutsen, ilves ja karhu mainitaan jo Kalevalan kertomuksissa ja niiden asema on myös kuvataiteessa vahva. Eläimet ovat lisäksi olleet satoja vuosia esillä eri ammattikuntien tunnuksissa ja nykyisin niitä käytetään paljon mainonnassa. Mieleenpainuvilla eläinkuvilla on Suomen taiteessa esitetty maamme historiaa sekä myös kansallisia perusarvojamme ja kansalaisten syvimpiä tuntemuksia. Eläinhahmojen rinnalla myös niiden elinpiiri on usein saanut vahvan, vertauskuvallisen merkityksen. Suomen luontoa on näin tuotu eläinkuvien yhteydessä voimakkaasti esille osana kansallisromantiikkaa (Hyvärinen 1992, 7).

Kunnioitus, uteliaisuus, ihailu rakkaus ja aggressio, kaikki nämä perusasenteet löytyvät suhtautumisestamme eläimiin, niin kuin ihmisiinkin, ja ne vaikuttavat myös syvästi käsityksiimme eläinten olemuksesta, niiden hyvydestä ja pahuudesta puhumattakaan. Kansantarut ovat suurimmaksi osaksi vaikuttaneet eläimistä muodostettujen symbolisten kuvien syntyyn, jotka ovat osaltaan luoneet pohjaa saduille ja myös runollisuudelle eläimiin liittyen. Taiteilijan tehtävä on kertoa ja esittää kuvien kautta omaa maailmaansa ja useimmat mestarit ovat tiedostaneet hyvin eri symbolisten merkkien arvon, tässä tapauksessa eläinten. Taiteilijan tehtävä on "suodattaa" näkemänsä ja kokemansa katsojalle, jossa eri kohteisiin liitetyt symboliset arvot tehostavat kuvan sanomaa.

Mitä lähempänä eläin on ihmistä sekä sukulaisena että kumppanina, systemaattisesti ja ekologisesti, sitä herkemmin suhteemme siihen värityy asenteidemme mukaan ja sitä useammin se myös joutuu taiteilijan mielenkiinnon kohteeksi

(Leikola 1992, 39)

4. Kaksi eri eläintaiteilijaa, kaksi eri eläinmaailmaa

Olen etsinyt tietoa hyvin erilaisista eläintaiteilijoista, jotka kaikki eivät noudata eläinmaalauksissa tiettyjä niille asetettuja rooleja. Tässä osassa tutkielmaa olen ottanut käsittelyyn taiteilijat Osmo Rauhalan ja Heidi Huovisen. Heidän molempien tapa esittää eläinkuvia ja niihin liittyviä tarinoita eroavat merkittävästi toisistaan sekä saavat pohtimaan kuinka nykytaiteilijoiden syyt ikuistaa eläimiä juontavat hyvin eri lähteistä kuin vanhojen mestareiden.

Osmo Rauhala on eittämättä maamme tunnetuimpia kuvataiteilijoita. Hänen teoksissaan eläimet ja luonnonvaltakunta ovat pääosassa, jotka limittyvät voimakkaasti Rauhalan lapsuudenmuistoihin. Rauhala tiedetään maatalouspiireissä hyvin luomuviljelystäustastaan ja monien tähän asiaan liittyvien puolestapuhujana. Kohtasin itse Rauhalan vuonna 2013 Pinsiössä *Strata* -hankkeessa, jossa toimin työharjoittelijana kesän ajan ympäristötaideteosten parissa.

Hän kertoi tuolloin innoissaan minulle omasta maitotilastaan, jota hän piti taideopiskeluajoina Suomessa. Tuolloin otin ensimmäistä kertaa puheeksi vanhempieni suhtautumisen kotitilamme lemmiin työkaverina. Osmo Rauhala oli ensimmäinen henkilö, jonka kanssa puhuin tästä aiheesta, koska hän ei pitänyt vanhempieni suhtautumista tilamme lemmiin mitenkään vanhanaikaisena tai outona. Myöhemmin katsoin Rauhalan haastattelun netistä (2007), jossa hän kertoi liikuttavasti siitä hetkestä, kun hän joutui luopumaan tilansa lehmät teuraaksi. Rauhala kertoi miten lehmät tiesivät päivänsä koittaneen, mutta siitä huolimatta ne kulkivat hyvin arvokkaasti navetasta karja-autoon. Vanhemmillani tämä sama pelottava kohtalo on joskus myös edessä, ja siksi äitini oli hyvin liikuttunut katsellessaan tätä kohtaa Rauhalan haastattelusta.

Osmo Rauhala käsittelee teoksissaan monipuolisesti Suomen eläinkirjoa. Hänen suosikkieläimeksi on noussut taiteessa peura. Se ei uhkaa eikä pelota. Peuralla on Rauhalan teoksissa monia eri tehtäviä kuvien voiman välittämisessä katsojalle. Kun peuralle käy huonosti, se herättää myötätuntoa ja tulee lähemmäksi ihmistä. Eläimet heijastavat meidän sisäisiä uskomuksiamme ja kuviamme. Niiden todellisuus on meille fiktiota. Eläimen ääriviiva maalauksessa voi synnyttää yhtä aikaa sekä realistisen että abstraktin vision ja antaa uuden kokemuksen molemmista (Iitiä 2003, 19).

Heidi Huovisen näkemys kuvata eläimiä maalauksissaan herättää sanomallaan katsojissa voimakkaita tunteita, joka eroaa merkittävästi Rauhalan teoksiin ja niihin liittyviin tarinoihin. Heidi Huovinen (2012) on käsitellyt *Eläinoikeudesta* –Alfa art - lopputyönäyttelyssä Helsingin Kaapelitehtaalla eläinten asemaa teoksissaan (ks. kuva 8 ja 9). Hän on lähtenyt omassa taiteessaan vastakkaiseen suuntaan kuin muut käsittelemäni eläinmaalarit; hän ei romantisoi teoksiaan, eikä aseta eläimiä ihmisten niille asettamiinsa rooleihin. Heidi Huovinen mietti kuinka esimerkiksi lehmät maidontuotannon takaamiseksi saatetaan tiineiksi kerta toisensa jälkeen ja kuinka vasikka erotetaan emostaan vain vuorokauden sisällä syntymästään. Hän pohtii teoksissaan myös niitä sonnilapsia, jotka päätyvät lihaksi ja joutuvat koko lyhyen ikänsä

viettämään yksin ja lähes liikkumatta pimeässä, jotta lihasta tulisi vaaleaa ja mureaa. Huovisen teoksistaan ei kuitenkaan käy ilmi liittyvätkö ne hänen omakohtaisiin kokemuksiin vai eläinaktivistien provokatiiviseen kuvastoon. Usein tällaisessa kuvastossa alleviivataan yksittäistapauksia, jotka virheellisesti leimaavat koko kuvan maataloustuotannosta. (Jalava 2012).

Heidi Huovisen käsittelemät aiheet eroavat paljon muista käsittelemistäni eläinmaalareista siinä, että hän ei taiteellaan halua edustaa eläimille rakennettuja symbolisia arvoja, eikä hänen maalauksensa kuvaa romanttisesti maaseudun elämää eläinten näkökulmasta. Hän ei kuvaa maalauksissaan ihmisiä, mutta katsojalle on selvää ihmisten vaikutus eläinten oloihin. Vaikka teokset ovat kaunistelematon kannanotto ja osin myös provokatiivisia, ne muistuttavat siitä tosiasiasta, kuinka vähän useilla eläimiä kuvaavilla teoksilla on tekemistä todellisuuden kanssa. Kansantarujen ja runojen kautta eläimille luodaan ihmisiä tai valtioita kuvaavia ihanteellisia rooleja, joiden tehtävä on toimia edustajana kyseisille tahoille. Kun taas monet eläinmaalarit kunnioittavat ja arvostavat eläimiä esittämällä ne kaikessa kauneudessaan, edustamassa taiteilijan omaa visiota niiden olemassaolosta. Myös nostalgia ja romantisointi kuuluvat näiden taiteilijoiden yleisiin motiiveihin heidän eläinkuvissaan, jossa osan teoksen viehätystä rakentaa siihen liitetty tarina. Kummassakin tapauksessa kyse symbolisen arvon luomisesta, joko taiteilijan oma tapa suodattaa katsojalle hänen ihailunsa fantasian keinoin tai rakentamalla eläimille suuria rooleja, joilla luodaan ihanteita.

5. Eläinsymboliikka suomalaisessa maalaustaiteessa

Olen ottanut käsiteltäväkseni Suomalaista maalaustaidetta ja tekijöitä, joilla eläimet ovat suuressa roolissa heidän tuotannossaan. Tässä kohtaa tulen tekemään jonkin verran pohdintoja ja vertauksia omaan lopputyöhöni liittyen siitä kuinka itse näen käsittelemissäni teoksissa eläinten arvostamisen ja henkilöitymisen tulevan ilmi. Olen valikoinut mukaan sellaisia teoksia, joista voin tehdä päätelmiä tutkimustekstissäni esittämiäni asioita kohtaa ja vastaila omin sanoin kuinka eri tutkimani symboliset arvot tulevat niissä ilmi. Käsittelen aluksi historiallisesti merkittäviä maalauksia ja vertaan myöhemmässä osaa tutkimustekstiäni miten eläinmaalarien työt eroavat tänään niistä. Huomioin tutkimusanalyysissäni myös tekijöiden omaa tulkintaa teoksistaan aina silloin, jos sellaista on ollut saatavilla.

Kuva 1. Eero Järnefelt, *Lehmisavu* (1891)

Järnefeltin maalauksessa lehmät kuvataan rauhaisassa iltahämärässä ilman ainuttakaan ihmishahmoa kuvassa. Maalaus tuo mieleen lopputyöni tapa esittää eläimet romanttisessa asemassa maatilassa, heidän omassa, mutta ihmisten niille luomassa reviirissään sopusoinnussa toistensa ja ympäröivän maailman kanssa. Teos kuvastaa lehmien voimakasta roolia ihmisten järjestämissä oloissa niille. Eläimet herättävät kuvan seesteisen maatilaa eloon, mutta vain keskelle kuvaa asetettu nuotio muistuttaa ihmisen olleen kuvassa lypsällä. Teoksen nimi lehmisavu tarkoittaa savuavaa nuotiota, jonka tehtävä oli karkottaa sääskiä ja muita hyönteisiä, kun lehmä lypsettiin ulkosalla.

Lehmisavu maalauksessa eläimiä ei ole henkilöity niinkään yksittäisiksi persooniksi, ne ovat yksi osa maatilaa näkymää. Kuva ilman lehmäitä olisikin tyystin erilainen. Maalaus sijoittuu synnyinseudulleni Savoan, josta Eero Järnefeltin sanottiin löytäneen ”oikean” Suomensa. Tätä ennen hän oli matkustellut mm. Karjalassa, jonka jälkeen vuonna 1890 kansallinen taide nousi Suomessa suurempaan arvoon. Maaseudun ja kansan kuvaus kuuluivat Järnefeltin Savossa valmistuneisiin teoksiin vahvasti (Karttunen 2007, 76).

Kuva 2. Akseli Gallen-Kallela, *Lemminkäisen äiti* (1897)

Akseli Gallen-Kallela on yksi Suomen merkittävämpiä kuvataiteilijoita, joka tunnetaan paljon Kalevala-aiheisista maalauksista. Lähes kaikki kansalliset taiteilijamestarimme ovat jossain vaiheessa tuotannonvaiheessaan ottaneet kuvattavakseen eläimiä tai liittäneet niitä täydentääkseen kuvien sanomaa. Esimerkiksi Akseli Gallen Kallelan eräässä tunnetuimmassa maalauksessa *Lemminkäisen äiti* (1897) on täynnä kuoleman ja epätoivon merkkejä, jossa Tuonelan joutsenella on vahva symbolinen merkitys kuvan tarinassa. Joutsen esitetään Kalevalan taruissa myös pyhänä eläimenä, jonka tappaminen tiesi tekijälleen kuolemaa. Joutsenen kauneus on usein liitetty pyhyyteen, koskemattomuuteen, jota esimerkiksi Eino Leino on käsitellyt runoudessaan, jossa joutsenen vahvaa symbolismia on tuotu esille (Hatakka 2008).

Kuva 3. Ferdinand von Wright: *Taistelevat metsot*, (1886)

Taistelevat metsot on yksi merkittävämpiä kansallisromantiikkaa kuvaavia maalauksia Suomen historiassa. Ferdinand von Wrightin tunnetuin maalaus valmistui vuonna 1886 taiteilijan ollessa yli 60-vuotias ja se edustaa hänen myöhäistuotantoaan. *Taistelevien metsojen* merkitys Suomen taiteen historialle on ollut suuri, mutta vielä suurempi merkitys sillä on ollut koko Suomen kansalle. Teoksesta ilmenevä luonnontaistelun kuvaus yhdistettiin Suomen kansan kohtaloon, jota vaivasi epävarmuus vuosisadan vaihteen poliittisten myllerrysten johdosta. Teoksen aihe ja luonnonkuvauksen tapa koskettivat suomalaisia ja lukuisten jäljennösten, versioiden ja painokuvien myötä siitä on muodostunut suomalaisen taiteen tärkeä kansallinen symboli. Teoksen vertauskuvalliset merkitykset ovat rakentaneet sille oman merkittävän jalustansa, niin sodan kuin rauhan aikana. Symboliikka on voimakas maalauksessa ja sen dramatiikkaa lisää luonnon villiys. Toisin kuin lehmät, metsot on kuvattu niiden omassa elinympäristössä keskellä, joka antaa maalaukselle voimaa ja poistaa ihmisten niille itse asettamat olosuhteet sekä vallan.

5.1 Eläinten ikuistajat tänään

Olen ottanut käsittelyyn tässä muutamia jo aikaisemmin tutkimustekstissäni mainitsemiani taiteilijoita. Teosten analysoimisen sijaan keskityn enemmän tämän päivän eläintaiteen tekijöiden ajatuksiin, koska heidän teokset puhuttavat eri tavalla.

Kuva 4. Miina Äkkijyrkkä: *Lila ja keltainen kyyttö* (2007)

Miina Äkkijyrkkä tunnetaan monista lehmäaiheisista maalauksistaan, joissa hän on ikuistanut erityisesti kyyttöjä, joka tunnetaan myös Itäsuomenkarjana. Hän on toiminut kyseisen rodun puolestapuhujana, koska se on katoamassa kokonaan. Äkkijyrkkän teoksista olisin voinut valita minkä tahansa, koska kaikissa hänen teoksissaan, olivat ne sitten maalauksia, veistoksia tai suuria peltilehmiä, edustavat samaa arvostusta ja ihailua aihetta kohtaa. Äkkijyrkkä on taiteilijana profiloitunut niin, että hän käy teoksissaan samaa keskustelua tekniikkatavasta riippumatta. Syyt pohjaavat hänelläkin lehmiiin muodostuneeseen yhteyteen lapsuudenkokemuksien kautta. Eläimiin hän sanoi saavansa paremmin yhteyden kuin ihmisiin (Heinimäki 2009). Äkkijyrkkän mielestä lehmän valta on rauhoittavaa. Lehmän katseen lumo on jotain muuta kuin rahan lumo tai lumeksiva valta (Sandberg, 23.10.2007).

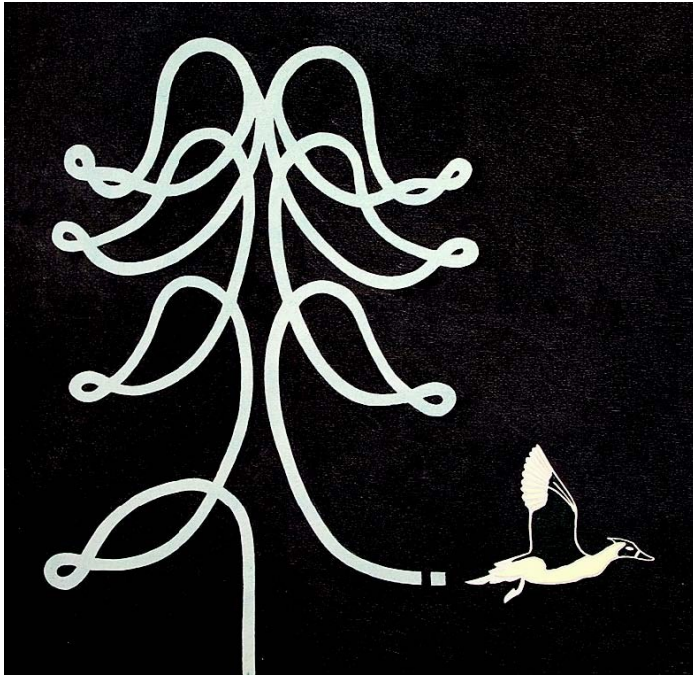

Kuva 5. Päivi Latvala: *Angus Close Up* (2005)

Kuva 6. Päivi Latvala: *Yninä* (2005)

Myös Päivi Latvala tunnetaan lehmäaiheisista maalauksista, joissa hän haluaa kuvata lehmät mahdollisimman luonnollisesti ilman korvamerkkejä. Verrattuna esimerkiksi Ferdinand von Wrightin kansallisromanttisiin maalauksiin, Päivi Latvalan lehmämaalaukset tuntuvat paljon henkilökohtaisimmilta, jossa romantiikka ja nostalgia kumpuavat syvemmin taiteilijan omista kokemuksista. Tässä suurin ero on myös siinä miten taiteilijat nostavat eläimet nimikkohahmoikseen, joilla ei olla rakentamassa yleistä kansallisromanttista kuvaa Suomesta. Lehmämaalauksillaan Latvala haluaa tuoda kunniaa eläimille, jotka eivät sitä muuten saa.

Kuva 7. Osmo Rauhala, *Ensimmäinen päivä – Valon synty* (2009)

Olen kirjoittanut Rauhalasta ja hänen tavastaan nähdä eläimet ja niihin liitetyt symboliikat. Rauhalan teoksissa erityisesti Tyrvään Pyhän Olavin Kirkossa on hyvin nähtävillä eläinten ottaminen mukaan raamatulliseen symbolikaan. Eläimet ovat yhdistetty osin raamatun luomiskertomukseen, jossa jokainen eläin edustaa eräänlaista kertomuksen viestintuojaa. Rauhalan teoksissa ihminen näkyy vain luomiskertomusta kuvaavan sarjan jalanjäljissä (Halonen, 2010).

Rauhalan teokset eroavat Äkkijyrkän ja Latvalan teoksiin siinä, että eläimet kuvataan tietoisesti hyvin voimakkaasti symbolisessa kontekstissa. Kuitenkin Rauhalan teoksia ei voisi suoranaisesti välittävän samanlaista kansallisromanttista kuvaa kuten esimerkiksi Ferdinand von Wright tekee.

Kuva 8. Heidi Huovinen, *Luomuteurastaja* (2012)

Edellä mainittujen teoksien suurena vastakohtana ovat Heidi Huovisen Eläinoikeus –maalaukset, joissa eläimiin liitetty symboliikka ja kansallisromantiikka ovat kokonaan kitketty pois. Huovisen teokset ovat näin pysäyttäviä myös siksi, koska ne laittavat katsojan kokemaan eläinten olot suoraan ihmisten niille rakentamissa elinolosuhteissa vailla pakopäätä. Huovisen teoksissa ei ole myöskään kyse nostalgiaa, ne ovat kuin suora kuvaus eläinaktivistien kuvastosta, jossa katsoja voi kokea jopa syyllisyyttä niitä katsellessa.

Kuva 9. Heidi Huovinen, *Maito ja murhaa* (2012)

6. Lopputyöni Kotitila - Homestead

Yksi tärkeimmistä ja kauneimmista muistoistani liittyy ensimmäiseen vasikanhaku reissuuni ollessani 7-vuotias. Äitini herätti minut varhain aamusta ja sanoi lehmän poikineen laitumen perälle. Oli syyskuu, hyvin kolea ja kostea aamu, kun sukelsin yhdessä vanhempieni kanssa pellolla leijailevaan sankkaan usvaan (ks. kuva 10). Vanhempani aavistivat lehmän poikineen, koska yleensä kaikki lehmät odottavat aamusta aina hyvissä ajoin navetan seutuvilla aamulypsulle pääsyä, mutta tällä kertaa ne olivat kaikki perälaitumella, josta niiden ammutukset kajahtelivat ilmaan. Vanhempani tiesivät kantavan lehmän menevän aina mahdollisimman kauaksi poikimaan, eikä tämä kerta ollut poikkeus. Kävellessämme kohti laitumen peräpalaa, usva peitti takanamme syleilynsä punaisen kotitalomme sekä navetan ja suuren hallin. Olimme keskellä sumuverkkoa, jossa ainoat äänet olivat yksittäisten lehmien ammutukset sekä niiden kauloilla roikkuvien ketjujen kilinä.

Kuva 10. Joni Ahonen, 2015. Kotitilamme, *Tannilan*, peltoaukeama syyskuisena aamuna

Lähestyessämme lemmiä, niiden sarvekkaat siluetit tulivat esille usvan takaa ja ympärillä oleva ruohikko kasvoi niin pitkäksi koskemattomalla peräpalalla, että se kastoi kumisaappaiden yläpuolelta housujemme polviosat. Vanhempani olivat oikeassa: lehmä makasi vasikka vierellään, kuin suuressa linnunpesässä pitkän ruohon keskellä. Vanhempani nostivat vasikan siniseen muoviseen pulkkaani, jota he valitettavasti käyttivät tuolloin vasikoiden kantoalustana. Isäni ja äitini kantoivat vasikkaa yhdessä, emän kävellessä rauhallisesti vieressä ja kaikkien lehmien seuratussa meitä yhtenä pitkänä jonona usvan keskellä. Lämpimään navettaan päästessämme, äitini sytytti valot päälle ja laittoi kuivia heiniä pehmikkeeksi karsinaan. Vanhempani nostivat vasikan yhdessä karsinan lämpöön, joka oli pienen korokkeen päällä. He molemmat olivat rätiväsyneitä ja äitini tokaisikin tuolloin minulle, että ala vaikka taiteilijaksi, mutta älä ikinä unelmoi tämän tilan jatkamisesta. Minulle kyseinen kokemus oli ainoa laatuaan, mutta vanhempani myös muistuttivat siitä, kuinka todellisuudessa se oli heille rankkaa työtä.

Tämä kyseinen kokemus oli tärkein syy toteuttaa lopputyönäyttely ja käsitellä vanhempieni elämäntyötä. Olen usein tutkimustyötä tehdessä ja nykypäivän eläintaiteilijoiden kokemuksia lukiessani huomannut motiiveillamme olleen paljon yhteistä, jotka limittyvät vahvasti

lapsuudessa koettuihin hetkiin luonnon ja eläinten keskellä. Rehellisyyden nimissä nostalgiaan liittyy tapa romantisoida asioita, mutta näin tehdään todellisuudessa enemmän tai vähemmän kaikissa mahdollisissa muisteloissa.

Lopputyöni sai minut pohtimaan tarkemmin suhdettani taiteeseeni ja motiiveihini tehdä sitä. Huomasin usein käyttäväni sanoja arvostus ja muistaminen puhuessani taiteen tekemisestä. Päättyessäni toteuttaa lopputyönäyttelyni vanhempieni kotitilasta, etsin paljon tietoa taiteilijoista, jotka ovat ikuistaneet erityisesti lehmä ja kuvanneet maataloutta taiteessaan. Yleensä olen aina piirtänyt ja maalannut kuvia ihmisistä, jotka olen kokenut tärkeiksi. Se on ollut oma tapani osoittaa hyviä ajatuksiani kuvieni kautta; kun teen muotokuvan itselleni tärkeästä henkilöstä, kuva paljastaa kuinka häntä katselen ja mitä hänestä ajattelen. Olen aina ollut hyvin kiinnostunut ihmisten elämäntarinoista, ja siitä miten menneisyys ja eri tapahtumat ovat heitä henkilöinä muuttaneet. Ajattelen niin, että jokainen meistä kantaa päivittäin mielessään lukuisia muistoja, joista onnellisimpia haluamme vaalia ikuistamalla niitä valokuva-albumeihin tai säilyttämällä esineitä tai asioita, jotka muistuttavat meitä jostain meille tärkeästä. Ikuistaessani kuvaa tärkeästä henkilöstä tai jostain minulle erityisestä, taide toimii niin, että luon tärkeiksi kokemilleni ihmisille tunteen heidän erityisyydestään

Lopputyössäni *Kotitila* olen usein nostanut esille vanhempieni tapa yksilöidä lehmät persoonallisiksi hahmoiksi, jotka elävät myös heidän mielikuvissaan omaa elämäänsä. Päivi Latvala on tuonut samaa ajatusta teoksistaan puhuttaessa myös esille romanttisuuden kautta siitä, mitä maaseudun eläimet omistajilleen edustavat: jokaisella lehmällä on nimi, ne eivät ole vain tuotantokoneita ja omaisuutta; ne ovat rakkaita työkavereita, kotieläimiä ja lemmikkejä. Latvala ei maalaa taulujen lehmille korvamerkkejä vaan hän haluaa nähdä niiden inhimillisyyden ilman tarkasti asetettuja säännöksiä, ja välittää sen taiteesta nauttiville ihmisille (ks. kuva 5 ja 6). (SiproGalleria 2014, taiteella taisteluun maaseudun puolesta).

Samaa päätöstä ajoin itsekin maalauksissani kotitilamme lehmistä jättämällä korvamerkit ja utareliivit pois kuvista (ks. kuva 11 ja 12). Halusin kuvata ne luonnollisesti omilla kasvoillaan. Ihmiset koristavat itseään, peittelevät ihonsa epätasaisuuksia ja ikänsä merkkejä kaikin keinoin, eläimet eivät tarvitse mitään lisää. Jokainen ylimääräinen merkki tai panta poistaa osan eläimen omasta persoonallisuudesta ja yhdistävät ne suurempaan tuotantokoneistoon.

Kuva 11. Joni Ahonen: Ulpu (2015)

6.1. Lopputyön prosessi

Aloittaessani opintoni Tampereella vuonna 2012, pohdin jo lopputyöni aihetta sekä tapaa toteuttaa se. Ilmaisuni haki jatkuvasti muotoaan enkä ollut ensimmäisinä vuosina lainkaan varma olisiko mikään kuvallinen esittämistapa minulle oikea. Opiskelin aikaisemmin vuoden Kotkassa klassista kuvataidetta *Repin-instituutissa*, jossa opiskelin maalaamaan öljyväreillä perinteisin keinoin. Kouluvuodet Tampereella antoivat mahdollisuuden kokeilla monipuolisesti kaikkea videotaideteesta performanssi -esityksiin, josta syystä maalaaminen jäi vähemmälle. Lopulta tajusin suurimmat motiivini toteuttaa taidetta eräänlaisina kunnianosoituksina tiettyjä ihmisiä tai tapahtumia kohtaa. Luontevin tapa minulle esittää arvostusta oli maalaaminen, koska maalauksiin liitin selvimmin ajatuksen ikuistamisesta ja kunnioittamisesta. Koska lopputyön toteuttaminen oli minulle iso ja merkittävä tapahtuma, minun piti valita aihe, jota kohtaa tunsin suurinta ihailua ja halua ikuistaa se. Minulle oli selvää, että nämä henkilöt olivat vanhempani.

Lopputyön prosessi alkoi hieman yllättäen jo maaliskuussa 2015 ollessani vielä vaihto-opiskelijana, *University of Readingissa*, Iso-Britanniassa. Luokkakaverini Ruut Luoto oli saanut vaihto-opintonsa jo päätökseen ja palannut Hollannista takaisin Suomeen. Hän kuuli opinto-ohjaajalta mahdollisuudesta saada valmistua aikaisemmin ja toteuttaa lopputyönäyttely jo saman vuoden syksyllä. Hän kertoi uutiset minulle ja kehotti selvittämään omien opintojeni laidan, jotta voisimme toteuttaa näyttelyn yhdessä. Selvitettyäni koulun kanssa kaikki opintoihini liittyvät pisteet ja välttämättömimmät kurssit, meille tuli mahdollisuus toteuttaa lopputyönäyttely yhdessä.

Näyttelyn toteuttamiseen ei ollut paljoa aikaa ja suurin huoli liittyi sopivan näyttelytilan löytämiseen, joka jäi meidän itsemme hoidettavaksi. Asiaa ei helpottanut ollenkaan se, että vaihtovuoteni päättyi vasta kesäkuun lopulla, joten emme päässeet aikaisemmin yhdessä katselemaan tiloja. Lopulta löysimme Taidekeskus Haiharan, jonne sovimme henkilökohtaisen tapaamisen Elise Pedersenin kanssa (11.7.2015). Tämä oli myös ensimmäinen kerta, kun näimme Ruutin kanssa toisiamme vaihtovuoden jälkeen. Onnistuimme saamaan tallirakennuksen käyttöömmekokokuksi, joka sopi erinomaisesti omaa lopputyötäni varten. Astuessani ensimmäistä kertaa rakennuksen toiseen kerrokseen, näin jo mielessäni kuinka pystyttäisin kaikki maalaukset seinille ja installaatiot niiden ympärille. Päätimme myös näyttelymme yhteiseksi nimeksi *Reporanka / Dog-tired*, joka oli Ruut Luodon lopputyönä toimineen runokirjan nimi.

6.2. Pala Rantasalmen maaseutua Taidekeskus Haiharassa

Lopputyön todellinen työstäminen alkoi elokuussa, jolloin olin myös saanut 450 euroa avustusta lopputyönäyttelyn toteuttamiseen Rantasalmen kunnalta. Luonnostelin ensiksi piirustuksia lehmistä niistä laitumella (ks. kuva 12) opettelemalla niiden anatomiaa. Öljyvärimaalaukset lehmistä toteutin kovalevyille (45 x 60) niistä ottamieni valokuvien ja luonnoksien perusteella. Telineiden kanssa oli äärimmäisen vaikeaa maalata alati liikkuvia kohteita. Pohtiessani maalausten valmistuttua niiden kehyksiä, katsoin kotitilamme vanhan navetan ikkunaruuukkeja, joista sain ajatuksen niihin. Alkuun yritin löytää aitoa vanhaa latopuuta kehyksiä varten, mutta lopulta siistimpi ratkaisu oli maalata hämäävällä harmaalla maalilla kehykset näyttämään latopuulta (ks. kuva 13).

Kuva 12. Joni Ahonen, 2015. Luonnostelemassa lehmiä laitumella.

Muotokuvan vanhemmistani (ks. kuva 14) yhdessä sukulaistemme kanssa sijoitin alttarimaisesti tallirakennuksen portaiden päähän. Halusin sen olevan ensimmäinen teos, jonka kävijät näkevät. Asetin maalauksen viereen molemmille puolille kaksi heinäseivästä sekä ympärille kolme maitotonkkaa. Tällä tavoin halusin korostaa teoksen alttarimaisuutta ja korostaa sen roolia näyttelyn pääteoksena. Lehmät asetettiin gallerian seinien viereen roikkumaan toisiaan vastaapäätä luomaan näin hieman navetan tunnelmaa lisää. Poikkeuksena tästä kaavasta olivat kaksi lehmämaalausta, jotka tilan riittävyuden vuoksi täytyi sijoittaa vastakkaisen seinän pätyyn, joiden viereen asetettiin yksi heinäseiväs ja tonkka. Kuvailin eräälle kävijälle maalauksien ja installaation roolia verraten niitä kruunuun: suuri perhepotretti maalaus toimi kruunujalokivenä (ks. kuva 14), jota ympäröivät lehmät ovat kruunun muita timanteja, ja seipäät kruunun kultaisia säikeitä ja tonkat hopeaa.

Asetin tavoitteekseni tuoda teoksellani esille sitä aikaa, jolloinka vanhempani ottivat tilan nimiinsä. Tähän päädyin paljolti myös sen takia, että perhealbumista löydetty valokuva oli otettu vuodelta 1981, milloin vanhempani yhdessä sukulaistemme kanssa olivat palaneet heinäseivästyksestä. Sain ajatuksen pystyttää tilaan heinäseipäät ja asetella myös maitotonkkia kuvaamaan tuota ajankautta.

Kuva 13. Lehmätaulut kehyksineen. Taidekeskus Haihara

Yllättäviä ongelmia muodostui oikealaatuisen heinän saamisessa. Koska heinää ei enää kuivateta seipäillä, sitä ei kasvateta pitkäksi, kun se paalaamista varten silputaan. Silppuheinä ei luonnollisesti seipäillä pysy, joten oli löydettävä jostakin näyttelyä varten pitkäksi kasvatettua heinää. Pyysin apua taiteilija Jari Antilalta, joka kertoi mahdollisuudesta, että voisin itse kerätä heinät kokoon seipäille hänen yhdeltä peltopalaltaan, mutta vanhempani totesivat sen olevan liian vaikeaa. Heinän viikkaaminen käsin on kaikkea muuta kuin yksinkertaista, eikä epävakaisen sääolosuhteiden vuoksi ollut takeita saisiko heinän edes kuivahtamaan kunnolla seipäillä. Näyttelyn avajaisten lähestyessä otimme yhteyttä kotitilamme naapurin suurtilalliseen, johon oli miniäksi muuttanut hevostnainen. Hevostiloille hankitaan pitkää heinää usein kuivakkeeksi, joten apu löytyi lopulta kuin osasin arvatakaan. Pakkasimme heinät Rantasalmelta mustiin jätesäkkeihin, joita sitten yhdessä maalausten ja tonkkien kanssa lähdettiin kuljettamaan kohti Tamperetta 390 kilometrin verran.

Lopputyönäyttelyn avajaisissa pidimme yhdessä Ruut Luodon kanssa puheet, jossa omassani kerroin henkilökohtaisista kokemuksistani vanhempieni kotitilalla. Koin yhdeksi merkittäväksi näyttelyn osaksi liittää puheeseeni tarinan siitä vasikan hakureissusta 20 vuoden takaa, josta kerroin tämän lopputyön alkuosassa. Puheen osa on aina ollut tärkeä itselleni näyttelyjen avajaisissa, sillä niillä haluan taiteilijana antaa itsestäni inhimillisemmän kuvan, jota kävijöiden olisi helpompi lähestyä. Teokset kertovat aina omaa tarinaansa, mutta jos taiteilija voi vahvistaa omalla läsnäolollaan tarinan voimaa, voidaan jättää kävijöille hieno muistijälki ja kokemus, jonka he elävät jokainen itse omassa mielessään näyttelyn teoksia katsellessa

Kuva 14. Joni Ahonen, 2015. Taidekeskus Haihara.

8. Päätelmät

Eläinten merkitys Suomen kansallisromantiikassa ja tarustossa on merkittävä. Eläimet ovat antaneet väylän tuoda paremmin julki aatteita ja ihanteita. Maalaukset eläimistä kertovatkin yleensä aina enemmän itse niiden tekijöistä, historiasta ja ihmisistä. Roolit ja odotukset, joita eläinmaalaukset herättävät meissä, ovat syvään juurtuneita mielikuvia niistä, joita meille on kerrottu eläimistä lapsena saduista lähtien. Eläimet ovat pysyneet vuosien saatoissa tiukasti ihmisten niille asettamissa rooleissa, mutta niiden asema maalauksissa ovat saaneet monipuolisuutta ja liittyvät historiallisia teoksia enemmän taiteilijan omiin muistoihin ja hänen mielikuviinsa. Teollistuvassa maailmassa eläimet toimivat nykyisin taiteilijoiden teoksissa enemmän muistutuksena niiden arvosta ja niiden omista oloista. Taiteilijat kuten Rauhala haluaa puolustaa eläinten oloja ja luoda niillä ymmärrystä niitä itseään kohtaa. Maalauksilla ei niinkään pyritä edistämään enää kansallisromanttista kuvaa, vaan ne toimivat suorana kritiikkinä koko maailmassa murentuneita arvoja kohtaa. Eläimet edustavat useille nykyaikaisille puhtautta ja viattomuutta. Erityinen kosketus luontoon ja sitä asuttaviin olentoihin on merkittävästi vaikuttanut tapaamme katsoa oman kulttuurimme historianarvoa.

Oma taustani vaikuttaa tapaani katsoa kuvia lähtökohtaisesti romanttisessa kontekstissa. Minulle ei koskaan opetettu erityisesti arvostamaan eläimiä ja luontoa. Vanhempieni suhtautuminen tilamme lehtiin arvokkaina yksilöinä oli täysin luonnollista. Vasta nähtyäni naapurimme suurtilan, ymmärsin, ettei eläinten merkitys olekaan kaikki alla samanlaista. Suurteollisuudet ovat tehneet sen, että karjaeläimet ovat vain tuotannonosia alati suurenevissa tiloissa. Vain maalauksien kansallisromanttisissa kuvissa voimme muistella tuota ”viattomuuden aikaa”, jolloin eläimet olivat pyhiä olentoja. Eläimet edustavat kuitenkin kaikki yksinäänkin enemmän kuin kukaan maailman johtaja tai valtio. Eläinten rooli on ollut ja tulee olemaan merkittävä, koska ne kantavat tarinoita, jotka kertovat meidän omasta kulttuuristamme ja historiastamme. Taiteilijat jatkavat nyt niiden sanomaa ja muistuttavat itse eläinten asemasta meidän maailmassamme teoksillaan.

LÄHTEET:

Itiä, Inkamaija, 2003. *Osmo Rauhala - Luonnon aika*. Otava. s. 19.

Heinimäki, 2009. *Miina Äkkijyrkkä*. Helsinki: Kariston kirjapaino. s. 73.

Hyvärinen, Pekka, 1992. *Eläinkuva Suomen taiteessa*. Ikaallisten Taidekeskus. s. 4-7-39.

Marsh, Peter; Lahti Pirkko, 1990. *Elämisen taito 1, Ihmisten välinen vuorovaikutus, miten ihmissuhteet toimivat, lapsuus*. Porvoo: WSOY. s. 148.

Karttunen, Ilkka; Lindqvist Leena, 2007. *Eero Järnefelt: Lehmisavu. 1891. Eero Järnefelt & Venäläinen realismi russian realism*. Helsinki: Art-Print Oy. s 76

VERKKOJULKAISUT:

Halonen, Kaisa, 14.4.2010. Osmo Rauhala: *Tyrvään Kirkon uudet tuulet*. [Viitattu 10.12.2015]
<http://www.valomerkki.fi/vantaan-lauri/vantaan-lauri-arkisto/tyrvaan-kirkon-uudet-tuulet>

Hatakka, Mari, 2008. *Akseli Gallen-Kallelan Kalevala-taide*. [Viitattu 2.12.2015.]
<http://www.kalevalaseura.fi/kaku/sivu.php?n=p1a3&s=p1a3s4&h=hp1a3&f=fp1s>

Jalava, Julle, 29.5.2012. *Heidi Huovisen eläinoikeustaide pysäyttää*. [Viitattu 10.11.2015.]
<http://sylvi.fi/2012/05/heidi-huovisen-elainoikeustaide-pysayttaa/>

Jäkkö, Emmi, 2007. *Eläinten aika: Taistelevat Metsot*. [Viitattu 8.12.2015]
<http://www.ateneum.fi/fi/taistelevat-metsot>

Eläintaiteilija Päivi Latvala –taiteella taisteluun maaseudun puolesta. [Viitattu 1.12.2015]
<http://www.siprogalleria.fi/okra/gs/handler/getmediaobject.ashx?3RTHduAzqQyJWd%2FAEqLBSQf8JCO3Z9SKpEGabC%2BoU0quhBtbwBFK7sdLrEckn8wL5jg4NmdG2P2qH8wyXjJpm7%2F%2F9%2B5P%2BrYhT1eZ829Lb6ryg11BgSichVvmeLDTA2M3rHS1UpSqAU0zL4tRdMzjFYeMbYB1Ysv%2BRYUXTEwPZtf%2BkvKqWkgZogU5A5oHMn718845jTVZy9U0%2BcSkhT0aQ2szbMkR3UsxYwdNqIgXIW%2BErfF2QSPzTqHupG903njO>

Luostarinen, Leena, 26.3.2012. *Eetu Isto: Hyökkäys*. [Viitattu 8.12.2015]
<https://studythings.wordpress.com/2012/03/26/eetu-isto-hyokkays/>

Haastattelija Pyykkö, Minna, 15.9.2012. *Osmo Rauhalan Eläintarinoita*[Viitattu 7.12.2015]
<http://areena.yle.fi/1-1640669>

Sandberg, Tiina, 23.10.2007. *Miina Äkkijyrkkä: Lila ja keltainen kyyttö*. [viitattu 7.12.2015]
Saatavissa: <http://www.uusisuomi.fi/kulttuuri/2584-miina-akkijyrkan-lehmat-kertovat-naisena-olon-tuskasta>

Tapiola, Marjatta, 2013. *Taide-lehti, Eläin on vertaus ja lihaa*. [Viitattu 4.12.2015]
http://www.taidelehti.fi/arkisto/taide_2-13/artikkelit_2-13/elain_on_vertaus_ja_lihaa

Haastattelija Tastula, Maarit, 15.9.2012. Osmo Rauhala, maajussi ja maailmanmies.
[Viitattu 2.12.2015] <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2008/02/01/osmo-rauhala-maajussi-ja-maailmanmies>

KUVALÄHTEET:

Kuva 1. Eero Järnefelt: *Lehmisavu* (1891). Karttunen, Ilkka; Lindqvist Leena. *Eero Järnefelt & Venäläinen realismi russian realism*. Helsinki: Art-Print Oy, 77.

Kuva 2. Kansallisgalleria / Könönen, Jouko; Mykkänen, Pirjo. Akseli Gallen-Kallela, *Lemminkäisen äiti* (1897). [Viitattu 7.12.2015.]
<http://kokoelmat.fng.fi/app?si=A%20I%20640>

Kuva 3. Valtion taidemuseo, Kuvataiteen keskusarkisto / Könönen, Jouko. Ferdinand von Wright: *Taistelevat Metsot* (1886). [Viitattu 6.12.2015]
<http://kokoelmat.fng.fi/app?si=A%20I%20640>

Kuva 4. Caselius, Puppi (2007). *Miina Äkkijyrkkä: Lila ja keltainen kyyttö*. [viitattu 7.12.2015.]
<http://www.uusisuomi.fi/kulttuuri/2584-miina-akkijyrkan-lehmat-kertovat-naisena-olon-tuskasta>

Kuva 5. Päivi Latvala: *Angus Close Up* (2005). [Viitattu 9.12.2015]
<http://www.paivilatvala.fi/galleria.html>

Kuva 6. Päivi Latvala: *Yninä* (2005). [Viitattu 9.12.2015] <http://www.paivilatvala.fi/galleria.html>

Kuva 7. Heinonen, Ville (2010). Osmo Rauhala: *Ensimmäinen päivä – Valon synty*. [Viitattu 7.12.2015]

<http://www.valomerkki.fi/vantaan-lauri/vantaan-lauri-arkisto/tyrvaan-kirkon-uudet-tuulet>

Kuva 8. Heidi Huovinen: *Luomuteurastaja* (2012). [Viitattu 9.12.2015]

<http://sylvi.fi/2012/05/heidi-huovisen-elainoikeustaide-pysayttaa/>

Kuva 9. Heidi Huovinen: *Maito ja murhaa* (2012). [Viitattu 9.12.2015]

<http://sylvi.fi/2012/05/heidi-huovisen-elainoikeustaide-pysayttaa/>

Kuva 10. Joni Ahonen (2015). Rantasalmi.

Kuva 11. Joni Ahonen (2015). Taidekeskus Haihara.

Kuva 12. Joni Ahonen (2015). Rantasalmi.

Kuva 13. Joni Ahonen (2015). Taidekeskus Haihara.

Kuva 14. Joni Ahonen (2015). Taidekeskus Haihara.